

Nr 89.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Ewerlöf* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson* och *Ståhl* (II: 356), har hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av statens allmänna avlöningsreglemente att justitieråd och regeringsråd må kunna med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller som ensam skiljedomare.

I motionen I: 269 erinras till en början, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 281 till 1947 års riksdag med förslag till statens löneplansförordning m. m. föreslagit riksdagen bl. a. att besluta om sådan jämkning av dittills gällande förbud för justitieråd och regeringsråd att åtaga sig skiljemannauppdrag, att dessa befattningshavare skulle medgivas rätt att — i enlighet med vad som gäller i fråga om häradshövding — med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller som ensam skiljedomare. Med bifall till yrkande i motionen I: 339 och i överensstämmelse med sitt ställningstagande år 1946 till två då väckta likalydande motioner i samma fråga hade emellertid riksdagen avslagit Kungl. Maj:ts förslag på förevarande punkt.

Beträffande de synpunkter som borde anläggas på förevarande fråga hänvisa motionärerna till innehållet i nyssnämnda vid 1946 års riksdag väckta motioner (I: 266 och II: 417), i vilka anfördes bl. a. följande.

Förbud för justitieråd och regeringsråd att mottaga uppdrag som skiljemän genomfördes 1926 och motiverades därmed, att åtagande från justitie- och regeringsrådets sida av skiljemannauppdrag ej kunde anses förenligt med den ställning, som dessa ämbetsmän intoge i egenskap av utövare av landets högsta domarmakt.

Redan vid tiden för tillkomsten av förbudet mot skiljemannauppdrag rådde starkt delade meningar om dess lämplighet. De tvivel, som då yppades i fråga om gagnet av denna bestämmelse, ha därefter vuxit i styrka, och åtskilliga omständigheter ha inträffat, som nu ställa frågan i delvis annan belysning.

Med nu rådande rättegångssystem spelar skiljedomsförfarandet en betydande roll för parter, som önska få ett snabbt avgörande av uppkommande rättstvister. Vikten av att kunna förvärva verkligt framstående jurister som

skiljemän ligger i öppen dag, och det måste anses anmärkningsvärt, att de jurister, som prövats skickade att vara ledamöter av landets högsta domstolar, skola vara uteslutna från möjligheterna att tjäna rättsväsendet på detta område.

Under förarbetena till nya rättegångsbalken har denna fråga uppmärksamats. Processlagberedningen föreslog i sitt år 1938 framlagda betänkande, att hovrätt i vissa fall skulle äga att som första instans upptaga tvistemål, om parterna överenskommit, att tvisten skulle upptagas omedelbart i hovrätt, samt att hovrätt i sådant fall skulle vara enda instans. Som motiv för detta förslag framhöll beredningen, att förfarandet skulle ha till uppgift att tillgodose affärslivets behov av skyndsamma avgöranden. Det till buds stående skiljemannaförfarandet vore enligt beredningens mening med hänsyn till garantierna för avgörandets tillförlitlighet i många fall underlägset ett domstolsförfarande. Under remissbehandlingen av processlagberedningens förslag uttalades från flera håll, främst från underdomstolarnas sida, stark kritik av förslaget. Vid lagrådsgranskningen anslöto sig två ledamöter till processlagberedningens förslag, under det att de två återstående ledamöterna avstyrkte detsamma. Sistnämnda ledamöter funno, att den föreslagna anordningen icke syntes vara ägnad att i någon större utsträckning tillgodose de önskemål, som man inom affärslivet sökte förverkliga genom att hänskjuta tvister till avgörande av skiljemän. Dessa ledamöter anvisade i stället utvägen med en reglering av skiljemannaförfarandet på sådant sätt, att största möjliga garantier vunnes för avgörandets tillförlitlighet, och uttalade som önskvärt, att domstolarnas lagfarna ledamöter kunde åtaga sig skiljemannauppdrag; förbud däremot borde icke uppställas för domare i någon instans. — Föredragande departementschefen förklarade vid framläggande av förslaget till ny rättegångsbalk sig anse, att processlagberedningens förslag om inrättande inom domstolsorganisation av ett förfarande, som kunde ersätta skiljemannaförfarandet, icke för det dåvarande borde upptagas i lagstiftningen. Riksdagen gjorde ej ändring i det av Kungl Maj:t framlagda lagförslaget i denna del. Riksdagen uttalade dock, att det ur rättsordningens synpunkt icke vore tillfredsställande, att intresset av skyndsamhet i rättsskipningen icke kunde tillgodoses genom statliga organ utan uteslutande genom skiljemannaförfarande. Riksdagen ansåg därför, att frågan borde ägnas fortsatt uppmärksamhet. Något förslag, motsvarande det av processlagberedningen framlagda, har emellertid ej utarbetats.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har man all anledning antaga, att även efter rättegångsreformens ikraftträdande skiljemannaförfarandet kommer att bliva av stor betydelse. Det är därför av vikt, på sätt uttalats inom lagrådet, att största möjliga garantier skapas för ett tillförlitligt avgörande i skiljedomar. En förutsättning härför är, att de bästa juridiska krafter stå till buds som skiljemän. Betydelsen härav har också nyligen vitsordats av riksdagen. Vid den år 1943 genomförda löneregleringen för härads hövdingarna kom nämligen motsvarande spørsmål under debatt. Löneregleringen innebar, att härads hövdingarna i de största domsagorna i lönehänseende erhöles en ställning, som närmade sig justitie- och regeringsrådets, och de sakkunniga, vilkas betänkande låg till grund för löneregleringen, hade föreslagit förbud för härads hövdingarna att mottaga skiljemannauppdrag. Då det ansågs vara av stor vikt, att erfarna domare kunde utnyttjas som skiljemän för att skiljemannainstitutet ej skulle förlora i

värde, föreslog emellertid Kungl. Maj:t, att härads hövding skulle äga mottaga uppdrag som ordförande i skiljenämnd eller ensam skiljedomare, och detta förslag vann riksdagens bifall.

Även med hänsyn till justitie- och regeringsrådets ämbetsuppgifter torde det vara av värde, att de beredas möjlighet att i de friare former, som skiljemannaförfarandet innebär, deltaga i slutande av rättstvister. Det har ofta anmärkts, att domstolarnas ledamöter genom en för långt driven isolering kunna komma att berövas den kontakt med samhällslivet, som är av stor vikt för ett rätt utövande av domarämbetet. Genom deltagande i rättskipningen utanför domstolarna tillföras de erfarenheter och impulser, som annars ej skulle stå dem till buds.

De farhågor, som uttalats att justitie- och regeringsrådets tjänstgöring som skiljedomare skulle kunna skada deras ämbetsställning, synas högst väsentligt överdrivna. Ett utövande av skiljedomarverksamhet innebär fullgörande av en domaruppgift, och om rätten att mottaga skiljemannauppdrag — på sätt skett i fråga om härads hövdingarna och som synes böra ske jämväl beträffande justitie- och regeringsråden — begränsas till att avse ordförandeskap i skiljenämnd eller uppdrag som ensam skiljedomare, torde några befogade anmärkningar icke kunna riktas däremot.

För egen del framhålla motionärerna, att inom domstolsorganisationen ännu icke finnes något förfarande, som kunde ersätta skiljemannaförfarandet. Det senare hade därför även efter rättegångsreformens genomförande erhållit en stor betydelse, och det framstode, icke minst med hänsyn till erfarenheter från senare år, med alltmer ökad styrka såsom angeläget att vid skiljemannaförfarande kunna utnyttja den juridiska skicklighet som vore att finna hos justitieråd och regeringsråd. På grund härav borde enligt motionärernas mening frågan om rätt för nämnda befattningshavare att — i likhet med vad som gäller för härads hövding — mottaga uppdrag som ordförande i skiljenämnd eller uppdrag som enskild skiljedomare upptagas till förnyad prövning av riksdagen.

Utskottet. Motionärerna ha föreslagit sådan jämkning av gällande förbud för justitieråd och regeringsråd att med ämbetet förena uppdrag såsom skiljeman, att förbudet icke skulle avse uppdrag såsom ordförande i skiljenämnd eller såsom ensam skiljedomare. Utskottet vill erinra, att riksdagen 1946 och 1947 gått emot motionsvis respektive av Kungl. Maj:t framförda förslag av ifrågavarande innebörd. Enligt utskottets mening ha några omständigheter därefter icke inträffat, som böra föranleda ett frångående av dessa ställningstaganden.

Utskottet får därför hemställa,

att motionerna I: 269 och II: 356 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 17 april 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Gränebo, Iwar Anderson, Mannerskantz, Leander, Heiding, Gillström, Eric Ericson, Sundelin, Näsström, Rosenberg, Edin, Lundgren och Söderquist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Svensson i Grönvik, Andersson i Malmö, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Bergstrand, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, fröken Elmén, herrar Andersson i Munkaljungby, Birke, fru Ericsson i Luleå och herr Nihlfors.

RESERVATION

av herrar *Mannerskantz, Sundelin, Lundgren, Söderquist, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Bergstrand*, fröken *Elmén*, herrar *Birke* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Motionärerna ha föreslagit sådan jämkning av gällande förbud för justitieråd och regeringsråd att med ämbetet förena uppdrag såsom skiljeman, att förbudet icke skulle avse uppdrag såsom ordförande i skiljenämnd eller såsom ensam skiljedomare. De skäl, som i motionen I: 269 anförts till stöd för detta förslag, finner utskottet övertygande. Tiden synes nu vara inne att vidtaga den avsedda jämkningen i förbudet för justitie- och regeringsråden att med ämbetet förena skiljemannauppdrag.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 269 och II: 356, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådan ändring av de i 7 § statens allmänna avlöningsreglemente meddelade särskilda bestämmelserna för högsta domstolen, regeringsrätten m. fl., att med tjänst såsom justitieråd och regeringsråd må förenas skiljemannauppdrag såsom ordförande i skiljenämnd eller såsom ensam skiljedomare.»
